

НОВІ ПІДХОДИ ТА ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

NEW APPROACHES AND WAYS OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS TO PROVIDE CONTINUATION AND PERSPECTIVES OF THE CONTENT OF PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

У статті розкриваються особливості підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності й перспективності змісту освіти в навчанні дітей дошкільного віку та учнів початкової школи. Визначено, що наступність є дидактичним принципом, що передбачає взаємозв'язки змістового й процесуального аспектів дошкільного та початкового навчання. Наступність і перспективність є необхідною умовою безперервності розвивального навчання на дошкільній і шкільній ланках освіти, що забезпечується взаємозв'язком усіх компонентів дидактичної системи: мети, змісту, методів, засобів, форм. Окреслено нові підходи та шляхи підготовки працівників галузі дошкільної освіти: упровадження вихідних положень гуманістичного, аксіологічного, міждисциплінарного, особистісно орієнтованого, технологічного, діяльнісного, компетентнісного підходів до процесу підготовки й підвищення кваліфікації працівників галузі дошкільної освіти; створення інноваційного середовища професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності; упровадження організаційно-методичного забезпечення, що сприяє розвитку компонентів професійної готовності студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до забезпечення умов наступності (інноваційно-педагогічне спрямування змісту професійно-педагогічних дисциплін у вищій школі, включення інноваційних педагогічних технологій, розроблення й упровадження спеціальних навчальних курсів «Наступність в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та Нової української школи» й «Інтегроване навчання в закладах дошкільної освіти», оптимізацію самостійної, позааудиторної та науково-дослідницької роботи студентів тощо); опанування зарубіжного педагогічного досвіду; опанування форм, методів і технологій організації ефективної просвітницької діяльності батьків дітей дошкільного віку, залучення школи до реальної співпраці із закладами дошкільної освіти.

Ключові слова: умови наступності, вихователі, заклади дошкільної освіти, Нова укра-

їнська школа, діти раннього та дошкільного віку, учні початкової школи.

The article reveals the peculiarities of preparation of future educators of preschool institutions to ensure the conditions of continuity and prospects of the content of education in the education of preschool children and primary school students. It is determined that continuity is a didactic principle that involves the relationship of content and procedural aspects of preschool and primary education. Continuity and perspective are a necessary condition for the continuity of developmental learning in preschool and school education, which is ensured by the relationship of all components of the didactic system: purpose, content, methods, tools, forms. New approaches and ways of training preschool education workers are outlined: introduction of initial provisions of humanistic, axiological, interdisciplinary, personality-oriented, technological, activity, competence approaches to the process of training and advanced training of preschool education workers; creation of an innovative environment for professional training of future educators of preschool education institutions to ensure the conditions of continuity; introduction of organizational and methodological support that promotes the development of components of professional readiness of students majoring in 012 Preschool education to ensure the conditions of continuity (innovative and pedagogical direction of the content of professional and pedagogical disciplines in higher education, inclusion of innovative pedagogical technologies, development and implementation of special training courses "Continuity in the educational process of preschools and the New Ukrainian school" and "Integrated learning in preschools", optimization of independent, extracurricular and research work of students, etc.); mastering foreign pedagogical experience; mastering the forms, methods and technologies of organizing effective educational activities for parents of preschool children, involving the school in real cooperation with preschool institutions.

Key words: continuity conditions, educators, preschool institutions, the new Ukrainian school, children of early and preschool age, primary school students.

УДК 378.147 : 373.67
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.31>

Красовська О.О.,
докт. пед. наук,
професор кафедри початкової та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Міськова Н.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Ілюк Л.В.,
старший викладач кафедри початкової та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Кирилович О.Ф.,
старший викладач кафедри початкової та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Постановка проблеми в загальному вигляді. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності й наступності між суміжними рівнями освіти. Психологічно виваженому та успішному для дитини переходу від дошкільної до початкової

освіти сприятимуть об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної й загальної середньої освіти та батьківської громадськості.

У нормативних документах освітньої галузі акцентується увага на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості дитини. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від педагога глибокого усвідомлення переваг особистісно орієнтованої,

компетентнісної парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, здатності забезпечення умов наступності між змістовим і процесуальним складниками дошкільної та початкової ланками освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У контексті дослідження особливого значення набувають питання забезпечення умов наступності освіти дітей дошкільного й молодшого шкільного віку, які набули всебічного вивчення вітчизняними вченими: А. Богуш [2], Л. Калмиковою [4], О. Ковшар [5], О. Савченко [8], Т. Степановою [9]. Українські науковці в працях розкривають особливості моделювання організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності між дошкільною й початковою освітою в контексті психологічної підготовки, активізації особистісних ресурсів і сприяння адаптації дітей до школи, підготовки педагогічних кадрів, формування готовності педагогів до реалізації зв'язків між закладами дошкільної освіти й початковою школою, інтеграції професійної підготовки вихователів і вчителів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри таке наукове розмаїття, упровадження Концепції Нової української школи та реалізація основних положень Концепції освіти дітей раннього й дошкільного віку вимагають пошуку нових шляхів забезпечення наступності змісту між дошкільною та початковою ланками освіти, підготовки майбутніх вихователів у середовищі закладу вищої освіти, що актуалізує обрану нами проблему дослідження.

Метою статті є виявлення шляхів удосконалення підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення наступності змісту освіти в контексті реалізації Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й Концепції Нової української школи.

Відповідно до визначеної мети, у статті реалізуються такі завдання:

- аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених питанням організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на засадах наступності й перспективності;

- репрезентування ключових засадничих положень концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й Концепції Нової української школи, які забезпечують наступність змісту дошкільної та початкової освіти;

- обґрунтування нових шляхів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності в світлі концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й Концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Наступність і перспективність розуміємо як необхідну умову безперервності розвивального навчання на дошкільній і шкільній ланках освіти, що забезпечується

взаємозв'язком усіх компонентів дидактичної системи: мети, змісту, методів, засобів, форм. А. Богуш окреслює розуміння неперервності як обізнаності класоводів з програмами й методиками навчання та виховання дітей у дошкільному навчальному закладі, результатами розвиненості, навченості й вихованості дітей за всіма розділами програми, Базового компонента дошкільної освіти та їх урахування в подальшій роботі початкової школи [2, с. 46]. «Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра в основну школу», – відзначає Л. Калмикова [4, с. 12]. Погоджуємося з думкою О. Савченко, що наступність і перспективність навчання є основними дидактичними принципами, що передбачають тісні взаємозв'язки змістового й процесуального аспектів дошкільного та початкового навчання [8, с. 4]. О. Ковшар [5, с. 12] і Т. Степанова [9, с. 46] убачають розв'язання проблеми наступності в організації системи якісної передшкільної освіти.

Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку – система науково обґрунтованих положень, що визначають стратегічні напрями освітнього розвитку дітей від народження до шкільного віку. Метою Концепції є визначення провідних ідей і принципів щодо забезпечення на засадах дитиноцентризму системних змін в освіті дітей раннього та дошкільного віку, управлінні системою дошкільної освіти на різних її рівнях. Соціальна значущість Концепції полягає в її спрямованості на створення загального соціопростору солідарної відповідальності батьків, педагогів і державних працівників за якість освіти дітей раннього та дошкільного віку як стратегічного ресурсу реалізації цілей сталого розвитку суспільства [7, с. 2].

У Концепції визначено цінності освіти дітей раннього та дошкільного віку. Найважливіші з них – повага до дитини й особливостей її розвитку; фізичне, психічне, соціальне та моральне здоров'я дитини; визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного подальшого розвитку; надбання національного досвіду суспільного та сімейного виховання для збагачення людського потенціалу суспільства [7, с. 6].

Формула Нової української школи складається з дев'яти ключових компонентів: нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; педагогіці, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; умотивованому учителю, який має свободу творчості й розвивається професійно; орієнтації на потреби учня в освіт-

ньому процесі, дитиноцентризмі; наскрізному процесі виховання, який формує цінності; новій структурі школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя [6, с. 2].

Знання й уміння, взаємопов'язані із ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці. Визначаємо, що компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну або подальшу навчальну діяльність. Перелік ключових компетентностей Нової української школи: спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами; основні компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; ініціативність і підприємливість; екологічна грамотність і здорове життя; обізнаність і самовираження у сфері культури [6, с. 5].

Концепція Нової української школи ставить перед дошкільною освітою пріоритети формування особистісної та соціальної компетентностей дитини, а також визначає особливу важливість формування пізнавальних інтересів дошкільника, цілісної картини навколишнього світу та мотивації до шкільного життя. Змістом нині чинного Базового компонента дошкільної освіти визначено освітні лінії, що формують необхідні компетентності для забезпечення наступності освітнього процесу в закладі дошкільної освіти й Нової української школи. Інваріантну частину змісту дошкільної освіти систематизовано за освітніми лініями: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що забезпечує формування низки компетентностей: здоров'язбережувальної, особистісно-оцінної, родинно-побутової, соціально-комунікативної, природничо-екологічної, предметно-практичної, художньо-продуктивної, сенсорно-пізнавальної, математичної, мовленнєвої. Виключення з інваріантної частини освітніх ліній порушує цілісність розвитку дитини на рівні дошкільної освіти й наступність її в початковій школі [1, с. 2].

Для досягнення зазначених результатів необхідно передбачити нові шляхи підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності:

– упровадження вихідних положень гуманістичного, аксіологічного, міждисциплінарного, особистісно орієнтованого, технологічного, діяльнісного, компетентнісного підходів до процесу підготовки та підвищення кваліфікації працівників галузі дошкільної освіти;

– створення інноваційного середовища професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності;

– упровадження організаційно-методичного забезпечення, що сприяє розвитку компонентів професійної готовності студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до забезпечення умов наступності (включення інноваційних педагогічних технологій, розроблення й упровадження спеціальних навчальних курсів «Наступність в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та Нової української школи» та «Інтегроване навчання в закладах дошкільної освіти», оптимізацію самостійної й науково-дослідницької роботи студентів);

– опанування зарубіжного педагогічного досвіду;

– опанування форм, методів і технологій організації ефективної просвітницької діяльності батьків дітей дошкільного віку, залучення школи до реальної співпраці із закладами дошкільної освіти.

Методологічною основою підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності у світлі Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й Концепції Нової української школи визначено положення таких підходів: гуманістичного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, технологічного, діяльнісного, компетентнісного, міждисциплінарного.

Інноваційне середовище професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності у світлі Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й Концепції Нової української школи охарактеризуємо низкою умов: наявністю емоційно-сприятливого клімату й взаємин співпраці і співтворчості між викладачами і студентами; створенням атмосфери, наповненої професійно-орієнтованим змістом; формуванням індивідуально-творчого стилю майбутньої професійної діяльності; запровадженням широкого спектру організаційних форм у поєднанні з інноваційними освітніми технологіями; підвищенням рівня професійної компетентності вихователя до забезпечення наступності змістової та процесуальної складових підготовки; оновленням матеріально-технічної бази й навчально-методичного забезпечення.

Необхідним чинником набуття майбутніми вихователями здатності забезпечувати умови наступності між дошкільною та початковою освітою визначено належний рівень розвитку в них загальних і професійно-предметних компетентностей (мовно-мовленнєвої, математичної, науково-природознавчої, технологічної, мистецької), які створюють підґрунтя для розуміння теоретичних засад освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти й освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, і слугують базисом для оволодіння ними відповідними

видами методичної компетентності. Доведено, що означені компетентності здатні формуватися за умови використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки вихователя: інтенсивних технологій навчання (проблемних навчальних лекцій, семінарів, практичних і лабораторних занять у формі дискусій, ігрового проектування, майстер-класів і творчих майстерень), технологій духовно-світоглядної, комплексної інтеграції; технологій діалогової взаємодії, продуктивно-творчих освітніх технологій; технологій контекстного навчання (операційно-рольових, навчально-ділових, проблемно-орієнтованих, навчально-рольових і навчально-педагогічних ігор, імітаційного моделювання, аналізу ситуацій професійної діяльності), інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки. На нашу думку, нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, співзвучного із цінностями гуманістичної філософії, психології та педагогіки. Заявлені гуманістичні цінності освіти, ідеї особистісно зорієнтованої педагогіки, практики психолого-педагогічної підтримки, гуманної педагогіки, педагогіки розуміння та партнерства мають становити підґрунтя професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні нових педагогічних підходів, форм і методів, освітніх технологій підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення умов наступності у світлі концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку й концепції

Нової української школи та вивченні й запровадженні можливості використання в Україні досвіду роботи дошкільних закладів зарубіжних країн.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / науковий керівник: А.М. Богуш. Київ, 2012. 26 с.
2. Богуш А.М. Вектор наступності державних стандартів дошкільної і початкової ланок освіти. *Науковий вісник МНУ ім. В. Сухомлинського*. Миколаїв, 2012. Вип. 37. Т. 1. С. 46–49.
3. Державний стандарт початкової освіти, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 38. 43 с.
4. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність у навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного й молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри. Київ : ВД «Слово», 2017. С. 10–15.
5. Ковшар О.В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років : монографія. Кривий Ріг, 2015. 460 с.
6. Концепція Нової української школи. URL: [https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9lWXM/view/](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9lWXM/view) 27.10.2016 р. 40 с. (дата звернення: 29.10.2020).
7. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОРМ Ференець В.Б., 2020. 44 с.
8. Савченко О.Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти *Дошкільне виховання*. 2000. № 11. С. 4–5.
9. Степанова Т.М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець ХІХ–ХХ століття) : монографія. Київ : ВД «Слово», 2011. 480 с.